



Statens vegvesen

Norsk Bergindustri HMS-dager i Molde 18.–19. mars 2019

# Ansvarsdeling ved komplekse kontraktsforhold

Senioringeniør Bjørn Wang, Statens vegvesen Vegdirektoratet





Kilde:  
RVO

## Uttalelser fra arbeidsgiver

«Du må pigge litt forsiktig her – det kan stå igjen sprengstoff!»

Hvem har  
ansvar?

# Kommentarer til IKF § 2 Virkeområde Virkeområde

## Byggherre



Byggherre-  
forskriften

## Arbeidsgiver



Internkontroll-  
forskriften



# Hvem bringer inn risikoen?

- Den som «eier» risikoen skal ivareta denne.

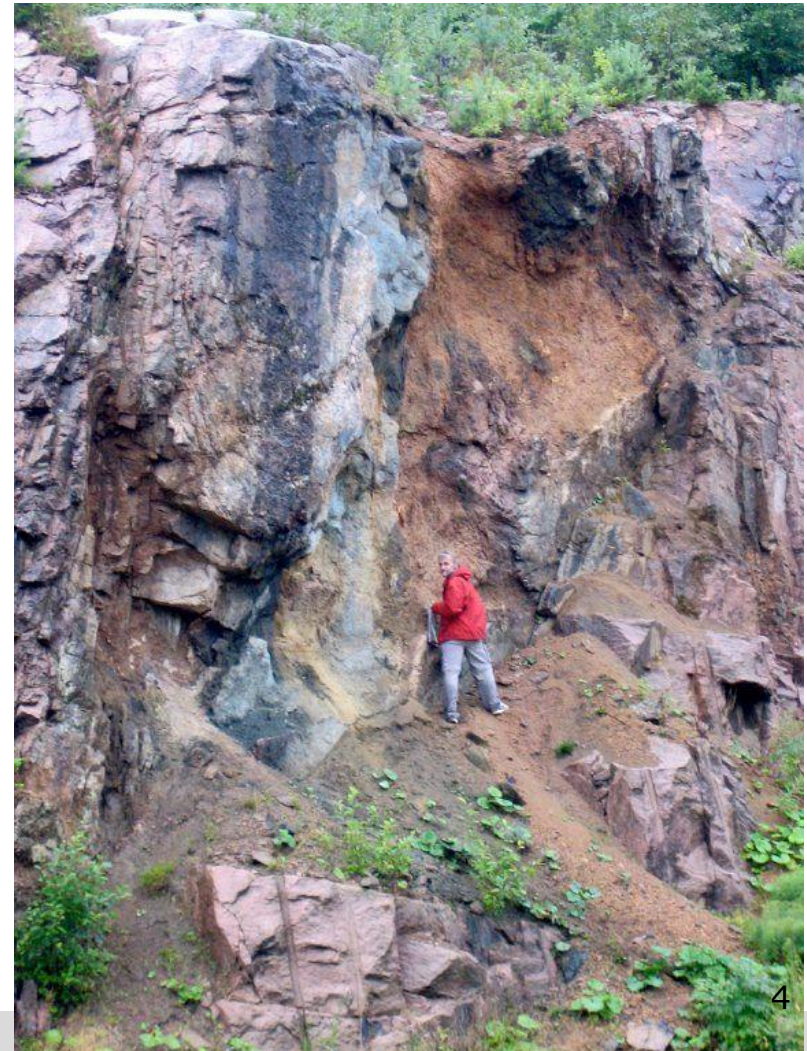


FREDAG: Ei detonerende lunte, kraftig nok til å sprengte vekk sju tonn berg, ble liggende ubevoktet i barnehøyde på anleggsområdet ved Korslund langs Mjøsa.  
Foto: Privat

## Her ligger sprengstoffet ubevoktet i barnehøyde

- Det kan skje mye rart hvis unger får fatt i sprengstoff, sier overingeniør Dagfinn Johnsen i DSB.

Kilde: Dagbladet



Hvem eier risikoen?

## Samspeillet mellom

IK-forskrift §5, punkt 6: K...  
problemer og på denne...  
risiko, samt utarbeid...  
tiltak for å redusere...  
(Internkontrollfor...

BHF... HA som bygger...  
å ri... stuelle...  
rosj...  
8 p...  
om...  
Byg...  
Bygg...

Hva bringer byggherren inn av risiko?

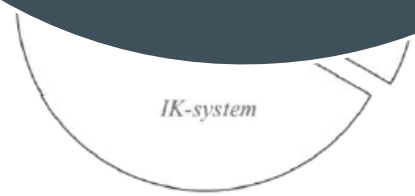
Prosjektspesifikk risiko

Gjentagende kjent risiko

(Dukan et al., 20...

PROJEKTS...  
(2013)

Hva bringer entreprenøren inn av risiko?



Kilde: Maria Lurfald (2015)



## Byggherreforskriften

# Byggherrens plikter

Byggherre-  
forskriften tar ikke  
hensyn til  
kontraktsform!

- **§ 5. Generelle plikter**

Under planlegging og prosjektering skal byggherren særlig ivareta sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved:

- a) de arkitektoniske, tekniske eller organisasjonsmessige valg som foretas
- b) å beskrive og ta hensyn til de risikoforholdene som har betydning for arbeidene som skal utføres
- c) at det avsettes tilstrekkelig tid til prosjektering og utførelse av de forskjellige arbeidsoperasjoner

Under utførelsen av arbeidene skal byggherren ivareta hensynet til SHA ved koordineringen av virksomhetenes arbeid på bygge- eller anleggsplassen.





## Gjenstående sprengstoff fra tidligere arbeid?



Byggherre må ivareta i sin risiko-vurdering ivareta evt tidligere sprengstoff og beskrive tiltak

Entreprenøren skal sjekke at alt av sprengstoff er gått av under utførelse!

Hvem gjør det? Er bergsprenger på veg til nytt prosjekt?

Dynamitt-hunder finner glemte sprengstoff på byggeplasser

fra en stolt familie med minehunder, men er spesielt trent til å lukte seg frem til gammel sprengstoff på byggeplasser. (Foto: Es

## Ansvarsfordeling i et HMS-perspektiv

# Maskinfører omkom: Entreprenør og vegvesen visste om sprengstoff

Arbeidstilsynet varslers pålegg til både vegvesenet og bedriften Brødrene Dokken etter sprengningsulykka ved E16 i Bagn i Valdres i februar der en maskinfører omkom.



**Ole Martin Ringlund**  
Journalist

Publisert 26. mai 2016 kl. 09:00



Artikkelen er mer enn to år gammel.

**FATALT:** Det var 29. februar i år en gravemaskinfører fra Valdres omkom da han kom borti en udetonert sprengladning under pigging av fjell. Ulykken skjedde da han skulle rydde opp rundt inngangen til den nye tunnelen som bygges mellom Bagn og Bjørge.

FOTO: IVAR ARNE NORDRUM / NRK

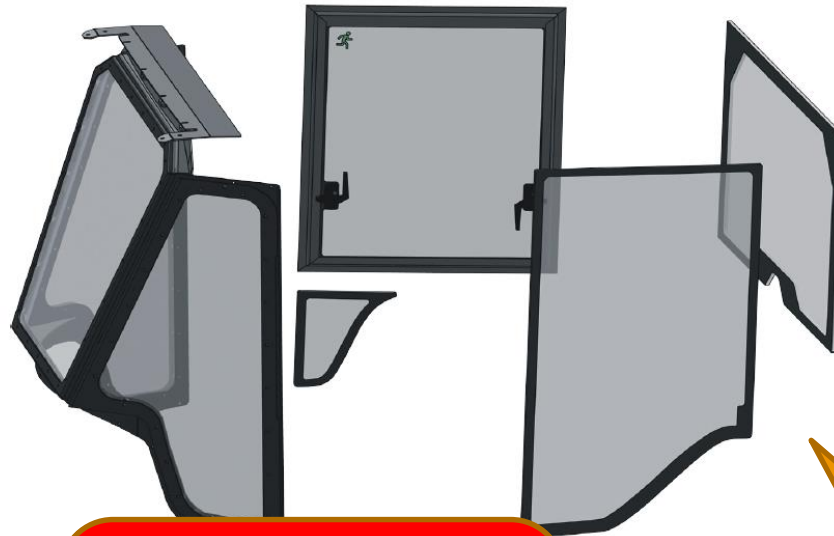




# Panserglass/gitter – hvem er det sitt ansvar?

3A002 VOLVO L60-350 F/G/H

 **Hammerglass**<sup>®</sup>  
AUTOMOTIVE



Byggherre?

Det kreves nå i kontrakt at det skal være beskyttelse ved arbeid som kan medføre fare

Entreprenør ?

# Potensiell dødsulykke 28.06.18

Personskade som følge av utrasing av steinblokk på førerhus



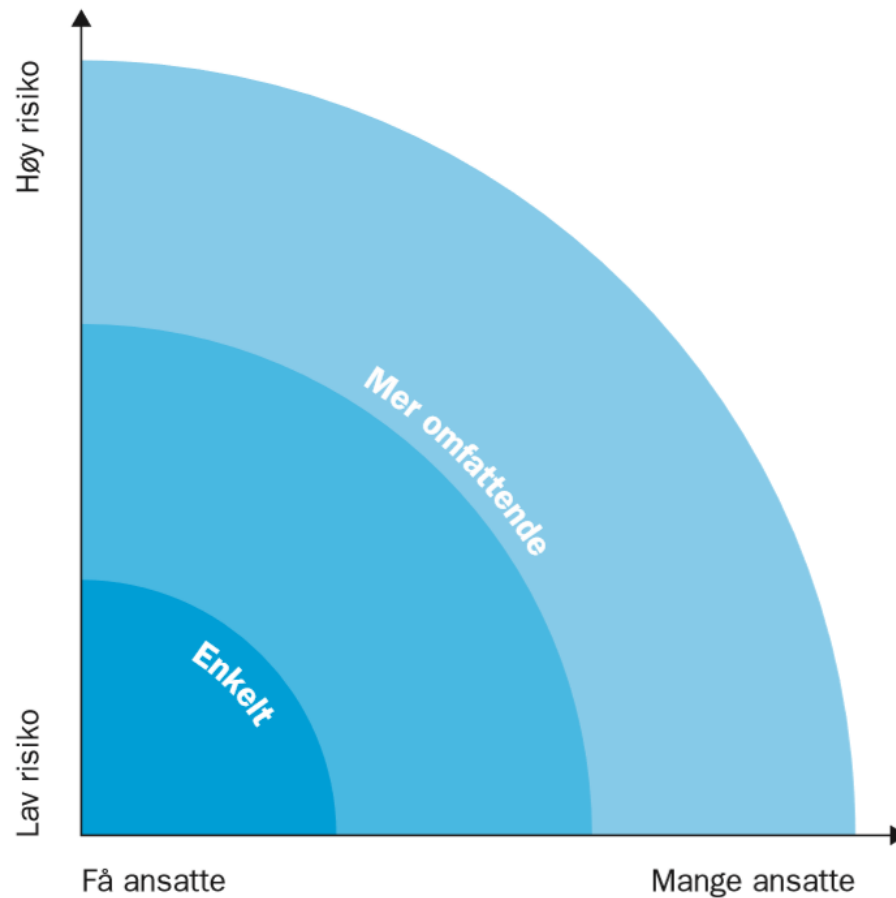
Statens vegvesen



# Gjelder internkontrollforskriften meg?

Figuren illustrerer at det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet skal tilpasses forholdene i virksomheten.

- Ved lav risiko og få ansatte er arbeidet enkelt å gjennomføre.
- Ved høy risiko, for eksempel dykking, blir arbeidet mer omfattende. Det samme gjelder ved lav risiko, men mange ansatte.







# Internkontrollforskriften §5

## **Internkontroll innebærer at virksomheten skal:**

- 1.** Sørge for at de lover og forskrifter i helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen som gjelder for virksomheten er tilgjengelig, og ha oversikt over de krav som er av særlig viktighet for virksomheten
- 2.** Sørge for at arbeidstakerne har tilstrekkelig kunnskaper og ferdigheter i det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, herunder informasjon om endringer
- 3.** Sørge for at arbeidstakerne medvirker slik at samlet kunnskap og erfaring utnyttes
- 4.** Fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet



# Internkontrollforskriften §5

4. Fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet
5. Ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt
6. Kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene
7. Iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhets- lovgivningen
8. Foreta systematisk overvåkning og gjennomgang av internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt



# Kontroll av virksomheters internkontroll

Samordning – andre ledd § 6 i IK-forskriften

- Oppdragsgiver som engasjerer oppdragstakere på eget område, skal påse at mulige mangler blir korrigert eller nødvendige tilpasninger foretatt i sin egen eller oppdragstakers internkontroll

= undersøke om oppdragstaker har tilfredsstillende IK



# Hva betyr det å sjekke IK-systemet til en underentreprenør?

- Sertifikater/kompetansebevis
- Systemer for ivaretagelse av arbeidet som er bestilt
  - Avvikssystem
  - Instruks for farlig arbeid
  - ++





# Samordningsansvar

- Arbeidsmiljøloven § 2-2 (2)
- Internkontrollforskriften § 6
- Samordning etter BHF §§14 og 15 (koordinering)



# Koordinering kontra samordning

Byggherrens koordinering erstatter ikke hovedbedriftens samordning, men kommer i tillegg til denne.

Byggherrens koordinering har som hovedformål å hindre unødvendig konflikt mellom ulike virksomheter og ulike arbeidsoperasjoner, mens

hovedbedriftens samordning skal sikre at de enkelte arbeidsgiverne får nødvendige opplysninger om hverandres arbeid for å kunne forebygge skader på de øvrige arbeidstakerne.





## Samordning etter arbeidsmiljøloven

### § 2-2 Arbeidsgivers plikter overfor andre enn egne arbeidstakere

(2) Hovedbedriften skal ha ansvaret for samordningen av de enkelte virksomheters helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid.

Dersom det samtidig sysselsettes mer enn 10 arbeidstakere, og ingen virksomhet kan regnes som hovedbedrift, skal det skriftlig avtales hvem som skal ha ansvaret for samordningen.

Kommer slik avtale ikke i stand, skal det meldes til Arbeids-tilsynet som bestemmer hvem som skal ha ansvaret for samordningen.



Arbeidstilsynet

Kopi slåes opp på  
arbeidsplassen

## Samordning av verne- og miljøarbeid på arbeidsplass med flere arbeidsgivere (arbeidsmiljølovens § 2-2)

Arbeidsplass/prosjekt	Adresse			Telefon	
Nedenfor er det fastslått hvilken virksomhet som regnes som hovedbedrift, og hvilke virksomheter som til enhver tid driver virksomhet på denne plassen. Ifølge arbeidsmiljølovens § 2-2 (se info-knappen) har hovedbedriften ansvaret for å samordne de enkelte virksomhetenes verne- og miljøarbeid. Hver arbeidsgiver skal sørge for at egen virksomhet er i henhold til arbeidsmiljølovens bestemmelser, slik at sikkerhet og velferd for arbeidstakerne ivaretas. Videre skal hver arbeidsgiver medvirke til å sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø for alle arbeidstakere på arbeidsplassen. Hovedbedriften sørger for at samordningen av verne- og miljøarbeidet gjøres kjent for vernetjensten og tillitsvalgte i alle virksomheter, og for at kopi av skjemaet slåes opp på arbeidsplassen.					
Hovedbedriftens navn	Adresse			Telefon	
Leder for samordningen	Verneombud/hovedverneombud			Tidsrom for samordningen	
Virksomheter som omfattes av samordningen. (Listen må ajourføres. Er det mer enn 7 virksomheter som omfattes av samordningen, så bruk flere skjemaer.)					
Navn	Adresse	Telefon	Tidsrom (fra - til)	Verneombud/hovedverneombud	Arbeidsgivers/arbeidsleders underskrift
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
Sted og dato	For hovedbedriften			Underskrift	

# Samordning

- Samordningsoppgaver, eksempler:

- Bruk av kran
- Bruk av sprengstoff
- Bruk av kjemikalier
- Felles aktiviteter:
  - Felles infrastruktur
  - Avfallshåndtering
  - Adgangskontroll
  - Vakthold
  - Felles installasjoner (gjerde, porter, varslingsystemer)
  - Brannvern og beredskap



NB!!!

- Iverksette overordnede vernetiltak som angår flere arbeidsgivere
- Sikre at den enkelte arbeidsgiver får informasjon om øvrige arbeidsgiveres arbeid – forebygging på egne og andre arbeidstakere

Kilde: Kommentarer til AML, Jakhelln et al



# Praktisk eksempel på samordning (Kilde: Jakhelln et al)

- Det skal legges belegg i et bygg
- Limet som benyttes er helsefarlig å innånde
- Hovedbedriften må sørge for at de som arbeider etter beleggarbeidet ikke innåndet limavgasser

1



Linoleum er ikke bare trist gråbrunt skolegulv ... Foto: Forboe Flooring

2



3





## Oppstartmøte med tilhørende samhandlingsprosess

Samhandlingen skal som minimum omfatte:

1. Personer, roller og samarbeid
2. Gjennomgang av kontrakten
3. Helse, miljø og sikkerhet (SHA og ytre miljø (YM))
4. Håndtering av tvister

Dette skal gjennomføres uten at fordeling av ansvar og risiko i kontrakten endres i forhold til konkurransegrunnlaget.

**Snakk sammen! Vis evne og vilje til dialog – fra oppstart til avslutning**



# Hovedbedrift og samordningsansvar

- Krav i Kontrakt:
  - Inntakskontroll:
    - Kompetansebevis og sertifikater
    - HMS-opplæring
    - HMS-kort
    - Informasjon om SHA-planen og spesifikke tiltak
    - Resultat fra samhandlingsprosessen
  - Samordne virksomhetenes HMS-arbeid:
    - *Samordnende møter der en enkelte arbeidsgiver og enmannsbedrift får nødvendige opplysninger om hverandres arbeid for å kunne forebygge skader på øvrige arbeidstakere*
    - *Kontroll og tilsyn med felles areal og ressurser*



# HMS-tiltak mot arbeidsulykker i 2012

- Innførte begrensninger i antall ledd under hovedentreprenører til maks. 2:

Hovedentreprenør  
Underentreprenør  
Underunderentreprenør

---

Flere nivåer enn dette, kun etter avtale mellom byggherre og hovedentreprenør.

Innført som krav i anskaffelsesforskriften i 2018.

# Sprengningsulykke Bodø 2018

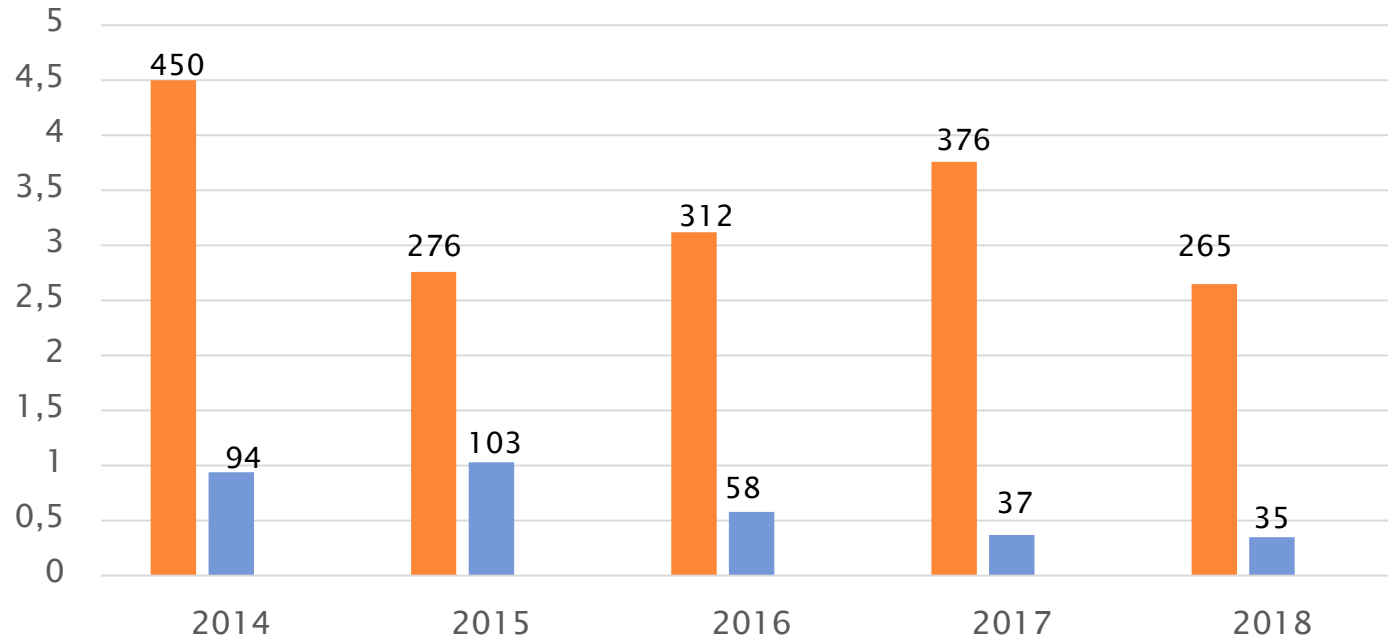






# Antall sprengningshendelser i Statens - vegvesen 2014 - 2018

## Alvorlighetsgrad



### Uønskede hendelser

Funn av forsagere

Sprut fra salve

Plassering av sprengstoff

### Potensiell død/alvorlig men

Sprut utenfor sikkerhetssone

Sprut på personell- bygninger – utstyr

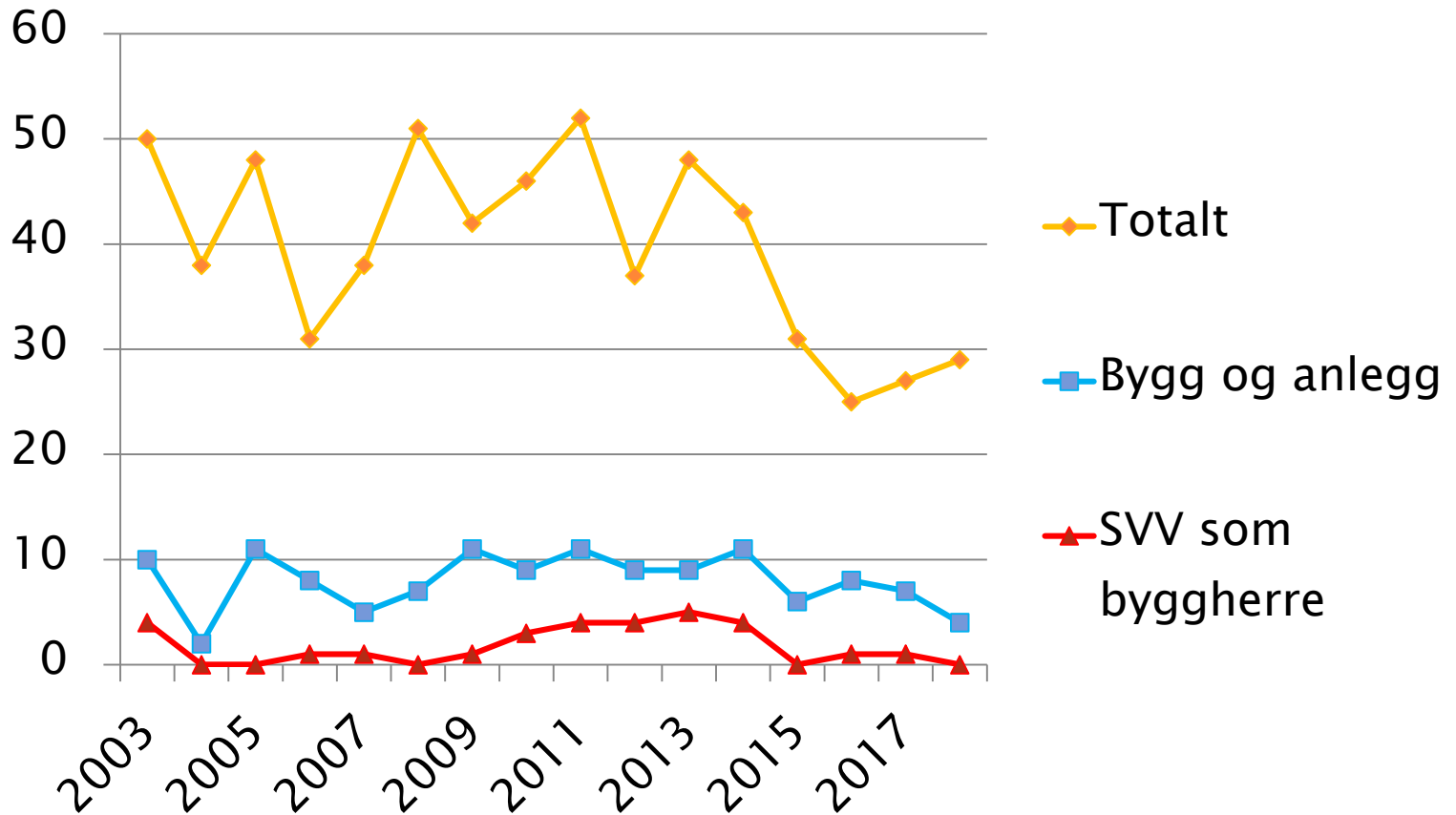
Ikke evakuert personell/beboere

Pigging på forsagere.



# Dødsulykker i norsk arbeidsliv 2003–2018

Kilde: Arbeidstilsynet





Takk for oppmerksomheten!



Foto: Torbjørn Braset, Statens vegvesen



## Hovedbedrift og samordningsansvar (1)

Entreprenøren er hovedbedrift med ansvar for samordningen av de enkelte virksomheters helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i henhold til arbeidsmiljøloven og internkontrollforskriften.

Den person som ivaretar samordningsansvaret klarlegges i samhandlingsfasen, og navnet tas inn i SHA-planen.

Hovedbedrift med samordningsansvar har ansvaret for inntakskontroll på byggeplassen. Dette ansvaret kan ikke delegeres. Ved inntakskontrollen skal det som minimum foretas en sjekk av nødvendig dokumentasjon eksempelvis kompetansebevis og sertifikater for maskinførere, HMS-kort, lovpålagt HMS-opplæring. Det skal gis informasjon om SHA-planen, samt resultatet av samhandlingsprosessen.



## Hovedbedrift og samordningsansvar (2)

...

Dersom det oppstår tilfeller med flere samtidige entrepriser på samme sted, vil en av entreprenørene i de aktuelle entreprisene bli utpekt til hovedbedrift etter arbeidsmiljøloven og internkontrollforskriften. Dette innebærer at hovedbedriften sørger for at det tas hensyn til andre virksomheter på eller i nærheten av bygge- eller anleggsplassen.

Det kan avtales, og skal i så fall dokumenteres, at en annen av byggherrens kontraktsparter midlertidig utpekes til hovedbedrift for et avtalt tidsrom.

Byggherren sender inn forhåndsmelding til Arbeidstilsynet senest en uke før arbeidene starter. Entreprenøren skal sørge for at forhåndsmeldingen, med ajourført oversikt over alle virksomheter, til enhver tid henger oppe godt synlig på bygge- og anleggsplassen.



## Kap. C2 Språkkrav

- Kontraktsspråket er **norsk**
- Minst en av arbeidstakerne på det enkelte arbeidslag skal kommunisere på norsk i tillegg til andre språk i laget.
- Arbeidstakere som er avhengig av å direkte kommunisere med hverandre, skal kunne gjøre dette på et språk alle forstår.
- Gjelder også de som utfører arbeid alene.
- Trafikkdirigent skal kunne kommunisere på norsk
- Alt HMS-arbeid skal foregå på et språk arbeidstakerne forstår, eks. opplæring, vernerunder, gjennomgåelse av risikovurdering og SJA





# Vurdering av SHA i alle faser

Risiko

